

Tidligere i Tidsskriftet

Askevkok til besvær

Har folkemedisinens askekstrakter noen virkning ved cancer? spurte Olav Torgersen i 1978. Selv om professoren ved Rikshospitalets Institutt for patologi kategorisk avviste at det fantes «vitenskapelige holdpunkter for bruk av askavkok som medisin», gav han spark til kolleger: Istedenfor å tordne mot all populærmedisin, burde man heller gå inn for forskning på området.

Opprinnelig var artikkelen (1) et foredrag Olav Torgersen (1907–1978) holdt på årsmøtet i Den norske patologforening i mai for snart 25 år siden, men som «med en del endringer» var tatt inn i Tidsskriftets spalte Aktuell debatt. At saken var høyaktuell, vil mange av våre lesere ganske sikkert huske:

Her i landet har troen på askavkok som en slags vidundermedisin bredt seg nesten eksplosjonsartet over store deler av landet, særlig etter at uke- og dagspresse har kunnet berette om midlets angivelig helbredende virkninger overfor en rekke sykdommer: cancer, langvarige cystitter, angina pectoris (med eller uten infarkt), hypertensjon, diabetes, hemorroider, ulcus ventriculi, ulcera cruris (som omslag) og enkelte reumatiske lidelser.

Dette kan gi mistanke om at det her dreier seg om ren overtro. I betraktning av at såpass mange likevel bruker denne form for folkemedisin, kan det tross alt ha en viss medisinsk og almen interesse å foreta en del kontrollundersøkelser.

«Helbredet»

11 pasienter var inkludert i Torgersens studie.

[...] Hovedresultatet er registrert som negativt i samtlige 11 tilfelle (tab 1). Tross den subjektive initiale bedring inntrådte det i 7 av tilfellene en klar forverring under observasjonstiden, med 3 dødsfall. Én av de avdøde (nr. 3) er antagelig identisk med en pasient som i et ukeblad ble fremstilt som «helbredet» som følge av askavkok.

«Spørsmålet om varig helbredelse har ikke vært aktuelt i denne serie,» fortsetter Torgersen, og diskuterer alternative forklaringer til den positive effekten fire av pasientene hadde hatt av askavkoket.

I det første tilfellet mente han feil diagnose var årsaken. Hos en 51 år gammel mann og en 71 år gammel kvinne ble bedringen forklart med en benignt forløpende primærtumor. Det dreide seg også om spontan remisjon, og at en pasient med «inoperabel cancer ventriculi likevel kan

overleve i 1 1/2 år». Om mannen, som tidligere var operert for tumor i tyntarmen diagnostisert som karsinoid, refererer Torgersen til hva innleggende lege skriver:

«Pasientens hustru ble informert om at mannen ikke kunne forventes å leve så lenge, dager, høyst noen uker. Pasienten har siden bruk avkok av ask + B-vitaminrik kost. Han merket tydelig effekt etter ca. 3 uker, på matlyst, almenbefinnende, økte i vekt igjen. Pasienten er i dag (19 mndr. senere) oppe og utegående, går på ski, bærer tunge bærer, har lagt på seg adskillige kilo.»

Det er neppe tvil om at det her, fra pasientens side, er skjedd en uventet bedring i sykdomsforløpet. Den utførte enterocolostomi kan imidlertid ha hatt en betydelig avlastende effekt. Mange cacinoider kan som kjent ha et forbausende benignt forløp, endog etter at metastaser er påvist. Det noe uventede forløp kan derfor ikke registreres som et resultat av askavkoket.

Tilkalt lege kunne intet gjøre

I det siste tilfellet, som gjaldt en 46 år gammel mann som hadde fått påvist en mandarinstor tumor mellom aortabuen og venstre lungearterie, var radikaloperasjon utelukket. Postoperativt viste histologi fra en mindre lymfeknute «klarcellet malign, primært lungecarcinom sannsynlig». Cytostatika skulle forsøkes, men pasienten avslo på grunn av bivirkningene.

Ved hjemkomsten var han sterkt medtatt [...]. En tilkalt lege kunne intet gjøre. Pasientens kone hadde lest om askavkok i et ukeblad, og dette ble gitt til pasienten (først avkok av askeved, senere av kvister, koketid 1 1/2 time, ca 500 ml daglig). [...] Vår siste telefonkontroll med pasientens hustru, 17 måneder etter operasjonen, viste at pasienten fortsatt følte seg frisk og var i full arbeid.

Dette kasus har vært meget diskutert, innrømmer forfatteren. Det er ingen tvil om at pasienten hadde kreft: At han fortsatt befinner seg vel, kan virke suggererende.

Avkok av ask (*Fraxinus excelsior*) er kjent fra folkemedisinen siden oldtiden. Foto Norsk Botanisk Forening

Bedringen må imidlertid skrives på kontoen uventet strålesensibilitet siden mannen postoperativt hadde fått koboltbehandling, i alt 32 Gy over 8 døgn, er konklusjonen.

Forskernes ansvar

Dags- og ukepressen, radio og TV, får ta sin del av skylden for den ukritiske bruk av urter og avkok her i landet, ifølge Olav Torgersen. Pressens iboende trang til å lage sensasjonsjournalistikk gjør at folkemedisinen florerer videre på egen hånd, uavhengig av legene.

Men så lenge protester fra kolleger og myndigheter består i generelle fordømmelser, kan resultatet bli angrep på angivelig uforstående leger og helseinstitusjoner, anfører forfatteren. Etter hans mening ligger ikke hovedskylden hos pressen, men hos intervjuobjektet selv:

Flere forskere viser liten sans for alt som har med populærmedisin å gjøre. Dessverre har manglende informasjon til publikum antagelig vært en medvirkende årsak til at både publikum, Storting og de bevilgende instanser ikke innser forskningens potensielle nytte overfor samfunnet, med den følge at ikke minst den medisinske forskning blir sulteføret. Her har samarbeidet mellom forsker og presse stor betydning.

Når det gjelder de folkemedisinske produkter, er det klart at det årlig kastes bort store beløp ved den uhemmede og ukontrollerte bruk av tvilsomme droger, og den merkantile svindel, bl.a. med askekstrakter, gjør bildet helt grotesk. Men istedenfor bare å tordne mot all folkemedisin burde man heller gå inn for forskning på dette området. Dermed kan man arbeide for at folkemedisinen gradvis kan forsvinne, enten ved at vedkommende droger definitivt erklæres for virkningsløse, eller ved at eventuelle positive elementer kan opptas i skolemedisinen.

Litteratur

1. Torgersen O. Har folkemedisinens askekstrakter noen virkning ved cancer? Tidsskr Nor Lægeforen 1978; 98: 1394–8.